

Cultura

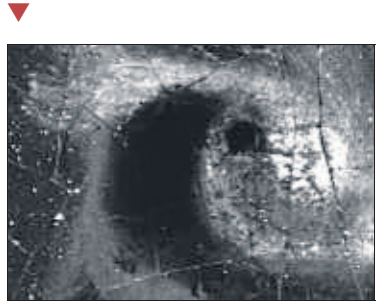
Sota la pell d'una de les icones més misterioses de l'art

'La noia de la perla' es despulla

Un estudi científic revela nous secrets de l'obra de Vermeer

TERESA SESÉ
Barcelona

La conservadora de pintura de la Galeria Reial Mauritshuis de la Haia Abbie Vandivere s'hi refereix com *la Nena*, i el personal del museu parla del personatge del quadre com si es tractés d'una persona real. La veïna de baix. És *La noia de la perla*, el famós quadre pintat per Johannes Vermeer el 1665, i una de les pintures més investigades i documentades del món. Però també una de les més fascinants i miste-

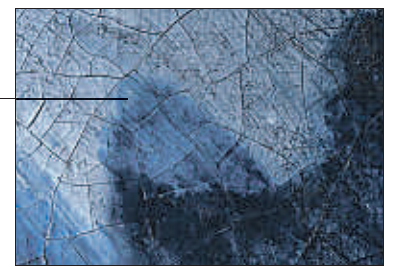

Les pestanyes ocultes

Microfotografia digital 3D de l'ull dret de la nena. Malgrat que a simple vista sempre havia semblat que no tenia pestanyes, l'exploració amb fluorescència de rajos X macro i l'examen microscòpic han revelat que Vermeer li va pintar pelets a l'entorn de tots dos ulls.

rioses. Això explica gran part del seu atractiu. I de la seva popularitat. Qui era? En què pensant? Quina relació tenia amb Vermeer? No hi ha rajos X fluorescents, tomografies òptiques i microscopis digitals capaços de donar resposta a aquestes preguntes encara, però un examen científic dut a terme a la Mauritshuis sota el títol *La noia en el punt de mira* ha aconseguit revelar alguns secrets sobre la prodigiosa pinzellada de Vermeer: hi ha un cortinatge verd en la composició; la protagonista té pestanyes, a diferència del que es pensava fins ara, i sembla que la perla tampoc no és una perla, sinó una il·lusió òptica.

La noia de la perla, també anomenada *la Mona Lisa del nord*, és l'atracció estrella de la Mauritshuis, i cada any rep més de 400.000 visitants. Per això quan el febrer del 2018 els responsables del museu van decidir sotmetre-la a un estudi intensiu, en lloc de traslladar-la a una sala de restauració, ho van fer a la vista del públic en una gàbia de vidre. L'anàlisi forense, per a la qual es va recórrer a equips científics d'última generació, es va prolongar per espai de dues setmanes. Durant aquest temps, Vandivere, que també és

Pigment més preciós que l'or

Els investigadors s'han mostrat sorpresos per la quantitat de blau ultramar d'alta qualitat que Vermeer utilitza al mocador i la jaqueta de la nena. Fet a partir de la pedra semi-preciosa lapislàtzuli, prové del que avui és l'Afganistan i al segle XVII era un pigment més preciós que l'or.

Una il·lusió òptica

Una microfotografia digital en 3D mostra la perla amb un augment de 140x (1.1 µm / píxel). Massa gran per ser real? L'estudi conclou que és una il·lusió òptica (tocs translúcids i opacs de pintura blanca), i, a més a més, hi falta el fil per penjar la perla de l'orella de la nena.

la cap del projecte, va anar publicant els detalls de l'estudi en un blog a tall de quadern de bitàcola, i ahir es van donar a conèixer els resultats definitius de la investigació a través del web de la pinacoteca, l'exquisit joier de l'art antic holandès on també hi ha *Lliçó d'anatomia*, de Rembrandt, i

MÉS A PROP DE LA NOIA

La va pintar davant d'una cortina verda, té pestanyes i la perla és una il·lusió òptica

La cadenera, de Carel Fabritius.

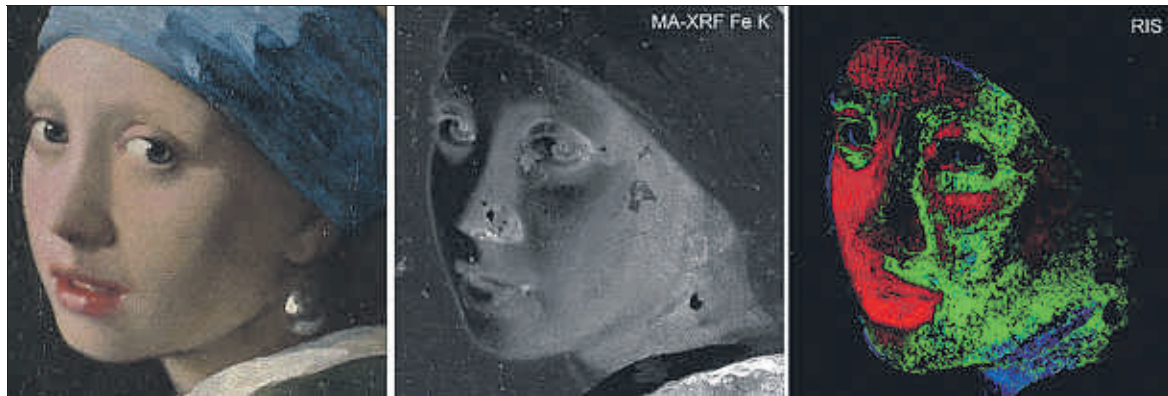
La jove amb turbant blau i groc que sembla que ens convida a una conversa silenciosa amb els ulls havia estat objecte de revisió el 1994, i estava en perfecte estat de salut, però els avenços de les eines tecnològiques obrien possibilitats infinites. Alguna ha estat tan insospitada per als especialistes com descobrir que Vermeer no la va pintar sobre la foscor més absoluta, que provoca aquest efecte òptic sorprenent d'un rostre flotant en l'aire, sinó davant d'una cortina verda que ha anat desapareixent al llarg dels segles com a resultat dels canvis físics i químics de la pintura translúcida. La fluorescència de rajos X i l'examen

microscòpic també han revelat que, en contra del que semblava a primera vista, la jove té pestanyes, subtilment delineades per l'artista amb pintura marró.

Johannes Vermeer (1632-1675) no va ser un pintor prolífic. Va deixar 36 pintures i cap escrit, ni tan sols un petit dibuix. Va viure tota la vida a Delft, un petit poble al sud de la Haia. Es va formar com a artista i es va casar amb una dona catòlica, Catharina Bolnes, amb qui va tenir 15 fills, dels quals només en van sobreviure 11; vivien amb la seva sogra. No va ser exactament un desconegut en vida, però, a diferència de Rembrandt, no va arribar a saber mai què era ser una estrella. Va passar una gran

part de la vida endeutat; va morir amb 40 anys, i va deixar la família en fallida. Pintava a casa, i feia servir els mateixos accessoris una vegada i una altra, però no se'n sap res d'aquestes dones silencioses que miren per la finestra o es giren cap a nosaltres cridant-nos l'atenció. Potser, com era habitual entre alguns pintors, va prendre la seva dona i les seves filles de models. Però, en el cas de Vermeer, només es tracta d'una altra especulació.

Respecte a la jove del quadre, ni les investigacions més capdavanteres no n'han revelat la identitat. "Alerta d'espòiler? No, no hem descobert qui era ni si va existir realment. Però ens hi hem acostat una mica més", lamentava ahir

MAURITSHUIS, LA HAYA

MAURITSHUIS, LA HAYA

Sota la pell

Vermeer va utilitzar diferents pigments i barreges per pintar la cara: vermelló, verd i blau

Fora del marc

La conservadora de pintura de la Mauritshuis de la Haia Abbie Vandivere, d'esquena

Martine Gosselink, la directora del Mauritshuis. El misteri es manté, i potser per sempre, perquè, “malgrat que possiblement una nena es va asseure i va posar per a aquesta pintura, no hi ha cicatrius ni pigues visibles” que permetin seguir cap pista. El que sí que queda clar és que no es tracta d'un retrat, sinó del que els holandesos anomenen *tronie*, és a dir, una mostra del catàleg amb que l'artista persuadia els seus potencials clients de les seves habilitats amb el pinzell.

Imaginar-se la història que hi ha al darrere de *La noia de la perla* és el que va portar l'escriptora dels Estats Units Tracy Chevalier a escriure la novel·la del mateix títol que després es va convertir en una pel·lícula de Hollywood protagonitzada per Colin Firth i Scarlett Johansson. En la versió de Chevalier, la noia era una criada que es deia Griet amb una sensibilitat i un instint pictòric que li van obrir les portes del taller de l'artista, cosa que va provocar la gelosia de la seva dona, de qui va manllevar l'enorme perla que Vermeer col·loca al centre de la composició.

Massa grossa per ser real. “Sabies que podria no ser una perla?”, escribia Vandivere en una de les seves entrades del blog, ja avançant que “potser Vermeer la va exagerar una mica per convertir-la en un punt focal de la pintura... A gran augment, es pot veure que Vermeer va pintar la perla amb només unes quantes pinzellades de plom blanc”. I que no té torn ni fil per a l'orella de la noia. Es tractaria, per tant, d'una il·lusió

Vermeer i la seva paleta de colors global

■ Una de les aportacions més sorprenents de la investigació té a veure amb la identificació i el mapatge de la paleta de colors que va utilitzar Vermeer. El blanc de plom, gràcies a les propietats òptiques del qual aconseguix una transparència subtil i una transició perfecta de la llum a l'ombra a la pell de la nena, prové del nord d'Anglaterra; el vermell ve de la panerola que viu als cactus de Mèxic i Sud-amèrica, i el blau ultramar del mocador i la jaqueta està fet a partir de la pedra semi-preciosa lapislàtzuli que hi ha al que avui és l'Afganistan. “És sorprenent la quantitat de blau ultramar que utilitza al vel de la nena”, assenyala la líder del projecte, Abbie Vandivere. “Aquest pigment era més valuós que l'or al segle XVII”. Tot i això, Vermeer no va haver de recórrer el món per obtenir els seus materials, probablement els va comprar a la seva ciutat natal de Delft, cosa que “ens diu molt sobre el comerç holandès i mundial al segle XVII”, conclou.

òptica. Cas resolt. El 2014 un astrònom i artista holandès, Vincent Icke, ja va publicar un estudi a la revista *New Scientist* segons el qual el que sembla que penja de l'orella és una làmina de plata polida o una esfera de cristall. I, de fet, el títol original de l'oli segons un primer inventari del 1767 era *Un retrat a l'estil turc*. Després es va passar a dir *Jove amb turbant* i *Cap de jove*, i no va ser fins al 1995 quan va adoptar el nom amb què se'l coneix avui.

L'estudi científic, en què han participat especialistes de la Universitat de la National Gallery de Washington, el Rijksmuseum d'Amsterdam o les universitats de Delft i Amsterdam, també ens acosta a les tècniques de pintura de Vermeer, a la manera com va delinear la cara amb fines línies negres i als penediments o canvis que va anar fent durant el procés de composició: la posició de l'orella, la part superior del mocador i la part de darrere del coll es van desplaçar. El pintor va treballar sistemàticament des dels fons fins al primer pla: després de pintar el fons verdós i la pell de la cara de la nena, va passar a pintar la jaqueta groga, el coll blanc, el mocador al cap i la perla. Finalment, va estampar la firma a la cantonada superior esquerra (IVMeer).

La presentació la tanca Martine Gosselink amb un anunci intrigant i prometedor: “Aquest no és el punt final de la nostra investigació, sinó una estació intermèdia. Volem anar encara més lluny. Les possibilitats tècniques es continuen desenvolupant i les col·laboracions no paren de créixer”.